
BULGARIA'S NATIONAL HEALTHCARE STRATEGY TILL 2020 - HIGHLIGHTS

Galya Kraeva

Medical University – Pleven, Bulgaria, galia71@abv.bg

Abstract: The National Healthcare Strategy (2014-2020) is an expression of the emerging consensus as between the health care experts so between the institutionalized and informal civil society structures about the need for a sharp breakthrough in healthcare policy to transform the health care system with emphasis on healthcare promotion and disease prevention.

Most of our pressing health problems can be prevented. Therefore, investing in prevention complements and supports the treatment and the anticipated care. Prophylactic policies and programs can be highly effective, reduce healthcare costs, and increase productivity. The essence of the National Healthcare Strategy (2014-2020) is that Bulgarians can live longer and in better health by healthcare promotion and disease prevention. The government healthcare policies in the coming years should address the risk factors to public, family and individual health. These policies must be structured in direction of chronic diseases' active prevention rather than in actions only directed to their effective treatment once they have already occurred.

The National Healthcare Strategy (2014-2020) adopts the overall integrative principle outlined in the European Union's strategy directed to smart, sustainable and inclusive growth. In the Health for Growth Programme (2014-2020), the link between economic growth and population's good health is even more emphasized.

Adequate resource availability and stable legislation, as well as building appropriate moral and ethical society values are required to perform qualitative promotional, prophylactic and healthcare support. The Strategy outlines five healthcare development goals that are measurable and achievable for the period 2014-2020.

Keywords: strategy, health, highlights, healthcare.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНА СТРАТЕГИЯ НА БЪЛГАРИЯ ДО 2020 ГОДИНА - АКЦЕНТИ

Галя Краева

Медицински университет – Плевен, България galia71@abv.bg

Резюме: Националната здравна стратегия (2014 – 2020) е израз на очертаващия се консенсус, както между експертите в областта на здравеопазването, така и между институционализираните и неформалните структури на гражданското общество относно необходимостта от рязък прелом в здравната политика за трансформиране на здравната система с акценти върху промоцията на здравето и профилактиката на болестите.

Повечето от притискащите ни здравни проблеми могат да бъдат предотвратени. Затова инвестициите в превенция допълват и подкрепят лечението и очакваните грижи. Профилактичните политики и програми могат да бъдат с висока ефективност, да намаляват разходите за здравеопазване и повишават продуктивността. Сърцевинната ценност на Националната здравна стратегия (2014- 2020) е, че българите могат да живеят по-дълго и в по-добро здраве чрез промоция на здравето и превенция на болестите. Правителствените здравни политики през следващите години трябва да бъдат насочени срещу рисковите фактори за общественото, семейното и индивидуалното здраве. Тези политики трябва да бъдат структурирани в посока към активна превенция на хронични заболявания, а не към действия, които са насочени единствено към ефективното им лечение, след като те вече са настъпили.

В Националната здравна стратегия (2014-2020) се приема цялостният интегративен принцип, заложен в стратегията на Европейския съюз, който е насочен към интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. В програмата „Здраве за растеж“ (2014—2020 г.), в още по-голяма степен се подчертава връзката между икономическия растеж и доброто здравословно състояние на населението.

За осъществяване на качествена промотивна, профилактична дейност и здравна помощ са необходими съответната ресурсна осигуреност и стабилно законодателство, както и изграждане на подходящи морални и етични ценности на обществото. В Стратегията са посочени пет цели за развитието на здравеопазването, които са измерими и достижими за периода 2014-2020 г.

Ключови думи: стратегия, здраве, акценти, здравеопазване.

ВЪВЕДЕНИЕ

Националната здравна стратегия (2014 – 2020)¹ е израз на очертаващия се консенсус, както между експертите в областта на здравеопазването, така и между институционализираните и неформалните структури на гражданското общество относно необходимостта от рязък прелом в здравната политика за трансформиране на здравната система с акцент върху промоцията на здраве и профилактиката на болестите.

В резултат на такъв консенсус през миналия век бяха постигнати забележителни успехи в борбата с такива масово разпространени остри заразни болести като маларията, туберкулозата, детския паралич, дифтерията, скарлатината, коклюша, чревните инфекции и др. Ако в началото на XX век заразните болести са заемали едно от първите места сред причините за смъртността на населението у нас, през 2012 г. техният относителен дял в структурата на смъртността е едва 0.6% (8.6 на 100 хил. от населението)².

Тези и редица други полезни инициативи в областта на общественото здравеопазване и в социално-икономическата и културната сфери довеждат до увеличаване на средната продължителност на предстоящия живот на населението в България от 51.7 години през периода 1935 – 1939 година, до 74.0 години през периода 2010 – 2012 година.³ В настоящия момент смъртността от инфекциозните и другите остро протичащи болести рязко намалява, но нараства значително относителния дял на смъртността от хронични незаразни болести – сърдечно-съдови заболявания, злокачествени новообразувания, диабет и хронични белодробни болести. Днес приблизително 66% от умиращите са за сметка на болестите на органите на кръвообращението. Ракът е отговорен за други 16.7%. Злополуките, в т.ч. транспортните, вземат не малък брой жертви, причинявайки смърт и неработоспособност, особено сред младите хора.⁴ Повечето от притискащите ни здравни проблеми могат да бъдат предотвратени. Здравословното хранене, регулярната физическа активност, избягването на тютюнопушенето, на прекомерния прием на алкохол, на злоупотребата с лекарствени средства, получаването на профилактични услуги и ваксинации, използването на предпазните колани в автомобилите са само някои от начините, с които хората могат да запазят своето здраве.

Затова инвестициите в превенция допълват и подкрепят лечението и очакваните грижи. Профилактичните политики и програми могат да бъдат с висока ефективност, да намаляват разходите за здравеопазване и повишават продуктивността. Основната ценност на Националната здравна стратегия (2014- 2020) е, че българите могат да живеят по-дълго и в по-добро здраве чрез промоция на здравето и превенция на болестите. Правителствените здравни политики през следващите години трябва да бъдат насочени срещу рисковите фактори за общественото, семейното и индивидуалното здраве. Тези политики е необходимо да бъдат структурирани в посока към активна превенция на хронични заболявания, а не към действия, които са насочени единствено към ефективното им лечение, след като те вече са настъпили.

Съвременните предизвикателства пред здравето на нацията – хроничните незаразни болести, както и здравното благосъстояние и активно дълголетие, трябва да бъдат във фокуса и свързани преди всичко с профилактиката и промоцията, отколкото с лечението. Отделният човек може да направи твърде много за подобряване на своето здраве и благосъстояние.

Време е всички да признаем своите отговорности:

1. Ние самите увреждаме здравето си чрез безотговорното си отношение към жизнената среда и нейното непрекъснато замърсяване;
2. Ние самите допускаме да съществуват такива вредни социални условия като бедност и невежество, които рушат здравето на значими обществени групи;
3. Ние самите се убиваме с нездравословния си стил на живот. Редица данни, базиращи се на многогодишни наблюдения и научни анализи, показват, че ключът към въпроса дали един човек ще бъде здрав или болен, дали ще живее дълго или ще го постигне преждевременна смърт, се крие в редица прости индивидуални поведенчески фактори, а именно: - тютюнопушене, злоупотреба с алкохол и наркотици; - режим на хранене, физическа активност и сън; - спазване на правилата за пътно-транспортна безопасност; - безотговорно отношение към околната среда - спазване на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд; и други фактори.⁵

¹ Налична на <http://www.mh.government.bg/bg/politiki/strategii-i-kontseptsii/strategii/nacionalna-zdravna-strategiya-2020/>

² Пак там

³ НЦОЗА, налична на http://ncpha.government.bg/files/nczi/izdania_2010/healthcare_17.pdf

⁴ Доклад на Комисия по здравеопазването относно: Национална здравна стратегия 2014 - 2020 г., № 402-03-1, внесена от Министерския съвет на 22 януари 2014 г.

⁵ Национална здравна стратегия 2014-2020, стр 106 - 122 , достъпна на https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2015/04/08/nacionalna-zdravna-strategia_2014-2020.pdf

Трябва да се отчете, че все още сме далеч от утвърждаването на добри лични здравни навици и здравно поведение, което драстично би изменило фактите относно заболяемостта в България. Нездравословните индивидуални навици далеч не са само лични. Обществените разходи за здравеопазване, поглъщащи ежегодно 1/20 от всеки лев на консолидирания държавен бюджет, представляват само част от последствията.⁶ Нарастащите разходи за здравеопазване са само едно от затрудненията, които ни предстои да преодолеем за подобряване здравето на нацията през периода 2014 – 2020г.

Както никоя държавна институция не може да вземе решение, задължаващо индивида да се откаже от тютюнопушене или да се храни здравословно, така и никой лекар или медицински екип не е в състояние само със свои сили да проведе необходимите мероприятия за предпазване на хората от вредно действащите върху здравето им фактори на обкръжаващата среда. И положително никоя клиника или болница не може да лекува от бедност или невежество, които позволяват да остане без съвременни медицински грижи немалък брой бременни жени, деца, юноши и хора в напреднала възраст.

Акцента е върху един основен факт: за успешно осъществяване на политики за укрепване на здравето и предотвратяване на болестите, ще са нужни много по-мощни и ефективни действия от тези, които са по силите на традиционните подходи в здравеопазването. Съществува належаща необходимост от засилване ролята на държавата в насърчаването на гражданите да се откажат от „приятните“ си, но нездравословни навици, които са с неблагоприятни обществени последици.

Националната система трябва да има водеща роля в укрепването, опазването и възстановяването на индивидуалното, семейното и общественото здраве. На дневен ред се поставя въпросът за изпълнението на регламентите за нивото на безопасност на физическите, химическите, биологичните и информационните фактори на външната и работната среда. Трябва да се има предвид, че както някои професионални фактори и небезопасни условия на труд, така и редица електронни и печатни информационни въздействия, насаждащи вредни за обществото модели на поведение, могат да имат разрушителни за общественото здраве последици. От особена важност е широкомащабният обхват и доказателственото съдържание на социалните програми за намаляване на безработицата, неграмотността, облекчаване на бедността, които се явяват рискови фактори за възникване и разпространение на повечето от заболяванията. Представените стратегически политики са обосновано оптимистични по отношение на възможността да се поставят ясни и измерими задачи в областта на общественото здравеопазване. За осъществяване на качествена промотивна, профилактична дейност и здравна помощ са необходими съответната ресурсна осигуреност и стабилно законодателство, както и изграждане на подходящи морални и етични ценности на обществото.

По стъпките на Европа: в Националната здравна стратегия (2014-2020) се приема цялостният интегративен принцип, заложен в стратегията на Европейския съюз⁷, който е насочен към интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. „Европа 2020“ предлага три взаимно подсилващи се приоритета:

- интелигентен растеж: изграждане на икономика, основаваща се на знания и иновации;
- устойчив растеж: насърчаване на по-екологична и по-конкурентоспособна икономика с по-ефективно използване на ресурсите;
- приобщаващ растеж: стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, която да доведе до социално и териториално сближаване.

В съобщение на Европейската комисия от 29 юни 2011 г.⁸ и Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Предложение за регламент на Съвета за определяне на многогодишната финансова рамка за годините 2014—2020“ се подчертава, че „подкрепата за постигане на добро здраве представлява неразделна част от целите за интелигентен и приобщаващ растеж в стратегията „Европа 2020“.

Запазването на здравето и активността на хората за по-дълъг период има положителен ефект върху производителността и конкурентоспособността. Иновациите в здравеопазването спомагат за посрещане на предизвикателството, свързано с устойчивостта в сектора в контекста на демографските промени, като за постигането на „приобщаващ растеж“ е важно да се работи за намаляване на неравенствата по отношение на здравето. В предложената трета програма за действие на ЕС в областта на здравето (2014—

⁶ Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2015, наличен на www.minfin.bg/document/2854:1

⁷ Европа 2020: стратегията на Европейския съюз за растеж и заетост, http://publications.europa.eu/resource/ellar/8d8026dc-d7d7-4d04-8896-e13ef636ae6b.0016.02/DOC_2

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52012AE1299>

2020 г.), озаглавена „Здраве за растеж“⁹, в още по-голяма степен се подчертава връзката между икономическия растеж и доброто здравословно състояние на населението.

В програмата се посочва, че здравето не е просто ценност сама за себе си — то е и фактор за растеж и само население в добро здраве може да използва напълно своя икономически потенциал. Държавите-членки на ЕС трябва да намерят точния баланс между осигуряването на достъп до висококачествени здравни услуги за всички и съобразяването с бюджетните ограничения. В този контекст от решаващо значение е държавите-членки да бъдат подкрепени в усилията им да подобрят устойчивостта на своите здравни системи.

Постигането на всички основни цели, определени в „Европа 2020 - Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, зависи в голяма степен от човешките ресурси в здравеопазването, организацията и структурирането на здравното обслужване, усвояването на ресурсите и финансирането на системите.

Водещи Европейски инициативи, съобразени в Националната здравна стратегия (2014-2020), са насочени към насърчаване на внедряването и оперативната съвместимост на решенията за електронно здравеопазване, в т.ч. с цел да се подобри трансграничното използване на здравни записи на пациентите. От особен интерес за България е, че в програмата на ЕС се предвижда да продължи оказването на подкрепа за по-добро прогнозиране, планиране на нуждите и обучение на медицинските специалисти, което ще допринесе както за иновациите в организацията на дейността, така и за постигането на приобщаващ растеж.

Приоритет са проблемите, свързани със застаряването на населението и повишеното търсене на медицински грижи, като се отчита потенциала на здравния сектор за създаване на нови работни места. Както е посочено от ЕС, положителните ефекти върху производителността и конкурентоспособността на запазването на здравето и активността на хората за по-дълго време и увеличаването на продължителността на живота в добро здраве, което може да повлияе на участието им на пазара на труда и да доведе до потенциални значителни икономии в бюджетите за здравно обслужване.

В Плана за действие на Националната здравна стратегия (2014-2020) са заложили възможностите за създаване и укрепване на механизми за сътрудничество и процедури за координация между държавите-членки:

- разработване на общи инструменти и механизми на равнището на ЕС за справяне с недостига на човешки и финансови ресурси и за улесняване на внедряването на иновации в здравното обслужване с цел постигане на новаторски и устойчиви здравни системи;
- подобряване на достъпа, включително извън националните граници, до медицински експертни познания и информация за специфични заболявания и разработване на съвместни решения и насоки за повишаване на качеството на здравното обслужване и безопасността на пациентите с цел да се подобри достъпът на гражданите на ЕС до по-качествено и по-сигурно здравеопазване;
- набелязване, разпространяване и насърчаване на внедряването на утвърдените най-добри практики за икономически ефективни превантивни мерки по отношение на основните рискови фактори, а именно тютюнопушенето, злоупотребата с алкохол и затлъстяването, както и трансграничното измерение на ХИВ/СПИН, с цел профилактика на болестите и подкрепа за постигане на добро здраве;
- изработване на общи подходи и доказване на ползата от тях за по-добра подготвеност и координация при извънредни ситуации във връзка със здравето с цел защита на гражданите от трансгранични заплахи за здравето.

Чрез Националната здравна стратегия нашата страна трябва да отговори на тези предизвикателства и приоритети в областта на здравето. България приема визията за здраве на европейските страни за значително подобряване здравето и благосъстоянието на популациите, намалявайки здравните неравенства и осигурявайки устойчива, ориентирана към хората здравна система. Националното законодателство в областта на здравето съответства на правото на Европейския съюз. Въведени са всички изисквания на законодателството на Европейския съюз, които са в сила за държавите-членки.

Новите директиви на Европейския съюз, свързани със здравето, се въвеждат и влизат в сила със срокове, определени от Европейската комисия и еднакви за всички държави-членки на Европейския съюз. Изградена е система от норми, конкретни изисквания и задължения за осигуряване на здраве и съответни здравни грижи за населението, която създава реална основа за реализиране на принципите на единния европейски пазар.

Предизвикателството пред България е синхронизиране на нормативните документи за прилагане на това законодателство и ефикасен контрол върху тяхното адекватно прилагане. В разработката на

⁹ Здраве за растеж: програма на ЕС в областта на здравето (2014-2020 г.),
http://publications.europa.eu/resource/ceilar/b367798f-5fd6-4fd7-bbc4-4cc3cb9deb08.0001.02/DOC_1

настоящата здравна стратегия са взети предвид и основните стратегически задачи на политиката на Световната здравна организация „Здраве 2020“¹⁰ за по-пълно съблюдаване на принципите на социалната справедливост и усъвършенстването на стратегическото управление в интерес на здравето:

- подобряване на здравето за всички и съкращаване на здравните неравенства;
- усъвършенстване на лидерството и колективното ръководство за опазване на здравето, т.е. прилагане на общодържавния подход (whole of government approach) и принципа на участие на цялото общество (whole of society approach).

Четири приоритетни области, дефинирани в „Здраве 2020“

- инвестиране в здраве на всички етапи в живота на човека и разширяване правата на гражданите;
- решаване на най-актуалните проблеми в областта на неинфекциозните заболявания;
- изграждане на ориентирана към човека здравна система;
- повишаване ролята на местните общини и създаване на поддържаща среда;

се приемат като методична рамка, основана на доказателства, при определянето на стратегическите приоритети.

Заклучение: България приема визията за здраве на европейските страни за подобряване благополучието на нацията, намалявайки неравенството при предоставяне на здравни грижи и осигурявайки устойчива, ориентирана към хората здравна система. Националното законодателство в областта на здравето съответства на правните регламенти на Европейския съюз в тази сфера: въведени са всички изисквания към законодателството, които са в сила за държавите членки. Изградена е система от норми, конкретни изисквания и задължения за осигуряване на здраве и съответни здравни грижи за населението, като крайната цел е опазване здравето на гражданите и повишаване на качеството на живот на хората.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- [1] Доклад на Комисия по здравеопазването относно: Национална здравна стратегия 2014 - 2020 г., № 402-03-1, внесена от Министерския съвет на 22 януари 2014 г.
- [2] Доклад по отчета за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2015, наличен на www.minfin.bg/document/2854:1
- [3] Европа 2020: стратегията на Европейския съюз за растеж и заетост, налична на http://publications.europa.eu/resource/cellar/8d8026dc-d7d7-4d04-8896-e13ef636ae6b.0016.02/DOC_2
- [4] Здраве 2020, [http://www.ncphp.government.bg/files/nczi/Health2020_BG\(1\).pdf](http://www.ncphp.government.bg/files/nczi/Health2020_BG(1).pdf).
- [5] Здраве за растеж: програма на ЕС в областта на здравето (2014-2020 г.), http://publications.europa.eu/resource/cellar/b367798f-5fd6-4fd7-bbc4-4cc3cb9deb08.0001.02/DOC_1
- [6] Национална здравна стратегия 2014-2020, достъпна на
- [7] https://www.mh.government.bg/media/filer_public/2015/04/08/nacionalna-zdravna-strategia_2014-2020.pdf
- [8] НЦОЗА, налична на http://ncpha.government.bg/files/nczi/izdania_2010/healthcare_17.pdf

---

¹⁰ През 2012 г. всички 53 държави членки на Европейския регион на СЗО приемат нова обща рамка за политики – “Здраве 2020”, [http://www.ncphp.government.bg/files/nczi/Health2020_BG\(1\).pdf](http://www.ncphp.government.bg/files/nczi/Health2020_BG(1).pdf).